

FİNANSAL YATIRIMLARIN TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI(TMS) VE TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI (TFRS) KAPSAMINDA MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Şakir DIZMAN*

Özet

Yeni Türk Ticaret Kanunu ile muhasebe kayıtlarının tutulması ve finansal tabloların düzenlenmesi, Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)'nin Türkiye'deki karşılıkları olan, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) esas alınarak yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, belirtilen standartlar doğrultusunda Finansal Yatırımların muhasebeleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Bu çalışmanın amacı, uzun vadeli amaçlarla satın alınan Finansal Varlıkların muhasebe kayıtlarının TMS-TFRS ve yeni hesap planı taslağı kapsamında nasıl yapılacağını göstermektir. Çalışmada, örnek uygulamalar yardımıyla uzun vadeli amaçlarla satın alınan finansal varlıklar ile ilgili muhasebe uygulamaları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: TMS, TFRS, Finansal Varlıklar, Finansal Yatırımlar, Muhasebe Kayıtları, Hesap Planı.

The Measurement of the Financial Investments within Turkish Accounting Standarts (TAS) and Turkish Financial Reporting Standards (TFRS)

Abstract

The regulation of accounting and financial statements with the new Turkish Trade Code have been started on the basis of Turkey Accounting Standards (TAS) and Turkey Financial Reporting Standards (TFRS), which are the counterpart in International Accounting Standards (IAS) and Turkey of International Financial Reporting Standards (IFRS). In this study, in accordance with the specified standards of accounting for Financial Investments are emphasized. The purpose of this study, long term Financial Assets purchased for purposes of accounting records TAS- the scope of the new account, TFRS and plan draft is to show how to do it. In the study, with the help of sample applications, long term financial assets purchased for purposes related to accounting practices were made.

Keywords: TAS, TFRS, Financial Assets, Financial Investments, Accounting Records, Chart of Accounts.

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Pasinler MYO, Erzurum, sdizman@atauni.edu.tr.

GİRİŞ

Yeni Türk Ticaret Kanunu ile 2013 yılı başından itibaren muhasebe kayıtlarının tutulması ve finansal tabloların düzenlenmesinde, Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın Türkiye'deki karşılıkları olan, Türkiye Muhasebe Standartları(TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nın (TFRS) esas alınması zorunlu hale gelmiştir(TTK, m. 64 ve m. 1534). Bu kapsamda, muhasebe kayıtlarının tutulması ve finansal tabloların düzenlenmesinde bir takım yenilikler ortaya çıkmıştır. Bu yenilikler 2015 yılı ocak ayı itibariyle temel olarak;1 adet kavramsal çerçeve, 13 adet TFRS, 28 adet TMS(TMS 1-TMS 41 arası) ile 16 adet TFRS yorumu(TFRS Yorum 1- TFRS Yorum 20 arası) ve 7 adet TMS yorumu ile (TMS Yorum10-TMS Yorum 32 arası) ortaya konmuştur (kgk.gov.tr, TMS/TFRS Seti, 1).

TTK'ya göre; muhasebeye ait defterler ve mali tablolar Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun düzenlenmelidir (TTK, m. 64, 68, 69 ve 1534).

Bu çalışmada, TMS-TFRS kapsamında Yeni Hesap Planı Taslağı önerisi esas alınarak uzun vadeli amaçlarla satın alınan Finansal Varlıkların (Finansal Yatırımlar) muhasebe uygulamaları yapılmıştır. 2015 yılı itibariyle yeni hesap planı ile muhasebe uygulamasına geçilmemesine karşın, çalışmamızda öneri olarak bu uygulamalar yapılmıştır. Dünyada son dönemde meydana gelen hızlı değişim ve gelişmeler sonucu, ülkemizde de ortaya çıkan yenilikler yeni bir hesap planını zorunlu kılmaktadır. Finansal araçların çeşitlenmesi de, bu araçlara ilişkin yeni hesapların oluşturulmasını ve muhasebe uygulamalarının bu doğrultuda yapılmasının gerekliliğini pekiştirmektedir. Tekdüzen Hesap Planı ile her ne kadar bu uygulamalar yardımcı hesap açılarak yapılabilse de, yeni hesap planı ile öngörülen hesaplar bazında bu uygulamaların yapılması, Yeni Türk Ticaret Kanunu temelinde, TMS ve TFRS'lere dayalı olarak muhasebenin "Tam Açıklama" kavramı(Sevilengül, 2011: 21) ile birlikte diğer kavramlarına da daha uygun olacaktır.

Çalışmada öncelikle; Piyasalar, Finansal Piyasalar, Finansal Varlıklar ve Finansal Yatırımlar üzerinde durularak, yapılacak muhasebe işlemlerinin hangi unsurlar üzerine inşa edileceği belirlenmiştir. Daha sonra, uzun vadeli amaçlarla satın alınan Finansal Varlıkların Yeni Hesap Planı Taslağı esas alınarak muhasebe kayıtları yapılmıştır.

I. PİYASALAR, FİNANSAL VARLIKLAR VE FİNANSAL YATIRIMLAR

Piyasa; alıcı ve satıcıların bir araya gelerek alışveriş yaptıkları ortamlardır. Piyasalar, kendi içinde bölümlere ayrılırlar. Bu bölümler genel olarak Reel Piyasalar ve Finansal Piyasalar olarak ikiye ayrılır (Karabıyık, Anbar, 2010: 2).

A. REEL PİYASALAR

Reel yada fiziki varlıkların el değiştirdiği piyasalardır(Karabıyık, Anbar, 2010: 2). Bu piyasada fiziki varlığa ve ekonomik değere sahip olan varlıkların alım satımı yapılır. Örneğin; beyaz eşya, otomobil, ev eşyaları, gıda, temizlik vb. gibi tüketim ürünleri ile diğer ekonomik değere sahip fiziki varlıkların alım satımı reel piyasada yapılmaktadır. Hizmetler Piyasası da bu piyasa içerisinde yer alır(Sayılgan, 2008: 19). Örneğin; ulaşım, konaklama vb. gibi hizmetlerin verildiği piyasalar.

B. FİNANSAL PİYASALAR

Finansal Piyasalar, finansman ihtiyacının ortaya çıkmasıyla doğmuştur. Finansman; ihtiyaç duyulan para ve sermayenin tedarikidir(Okka, 2009: 6). Finans ve muhasebe arasında yakın ilişki vardır(Samuels, WilkesandBrayshaw, 1991:37).

Bir ülkede fon arz edenler ile fon talep edenler arasında fon akımlarını düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan araçlar ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapıya Finansal(Mali) Piyasa denir(Özdemir,1999:363). Yani; kısa veya uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalardır. Finansal varlık ve yükümlülüklerin oluşturulması ve bunların transferi finansal piyasaları oluşturur(Türko, 2002:3). Bu piyasalarda meydana gelen sermaye akımları temel olarak; şirketler, kişiler ve hükümet arasında bir ilişkiler ağı oluşturur(Keown ve diğerleri, 2002: 8).

Finansal Piyasalar vade bakımından, Para Piyasası ve Sermaye Piyasası olarak iki sınıfa ayrılır(Karabıyık, Anbar, 2010: 4). Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasaya Para Piyasası, uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasaya ise Sermaye Piyasası denilmektedir(Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 56-57). Para Piyasası bankaların aktif olarak hem borç veren hem de borç alan olarak yer aldığı piyasadır(Arnold, 1998: 38). Para Piyasasında ayrıca, sigorta şirketleri, aracı kurumlar, yatırım fonları, hisse senedi tahvil pazarı, emtia piyasaları, derivative(türev) piyasaları, sigorta pazarı ve döviz piyasaları yer alır(Berk, 2010: 301). Sermaye Piyasası ise genelde hisse senedi ve tahvile dayalı menkul kıymet piyasasıdır(Berk, 2010: 302).

Menkul kıymetlerin piyasaya sunuluş sırası açısından değerlendirildiğinde, Finansal Piyasalar Birincil ve İkincil Piyasa olarak sınıflandırılabilir. Birincil Piyasa, menkul kıymetlerin piyasaya ilk defa satışının yapıldığı piyasalar iken, İkincil Piyasa, menkul kıymetlerin birincil piyasada satışının yapılmasından sonra alım satım konu olduğu piyasadır(Sayılgan, 2008: 24). İkincil Piyasalar örgütlenme açısından; Organize Menkul Kıymet Borsaları ve TezgâhÜstü Piyasalar olarak ikiye ayrılır(Sayılgan, 2008: 28).

Finansal Piyasalar ayrıca; borsa açısından, Ulusal Pazar, Bölgesel Pazarlar, Yeni Şirketler Pazarı, Gözaltı Pazarı, Toptan Satışlar Pazarı gibi sınıflara ayrılırlar(Sayılğan, 2008: 30).

Bu sınıflamalar dışında, Finansal Varlıkların çeşitli kaynaklarda çeşitli sınıflamalara tabi tutulduğunu söylemek mümkündür.

C. FİNANSAL VARLIKLAR

Finansal Varlıklar; Reel varlıkların meydana getirdiği gelir üzerindeki haklardır ve Menkul Kıymetler olarak ta bilinir(Brealey ve diğerleri, 2007: 7). Kısa vadeli finans yönetimi ile ise, Dönen Varlıklar ve Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklarla ilgili kararların analizi anlaşılmaktadır(Ercan ve Ban, 2005: 275). Başlıca Kısa Vadeli Fon Kaynakları; Kısa Vadeli Ticari Krediler, Finansman Bonosu, Repo İşlemleri, Kısa Vadeli Banka Kredileri, Factoring, Hazine Bonosu vb. gibidir(Poyraz, 2008:364).

Yeni Hesap Planı Taslağı'nda Finansal Varlıklar;

11 Finansal Varlıklar

110 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

111 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Özkaynaklara Yansıtılan Finansal Varlıklar

112 İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar

113 Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar

116 Türev Finansal Varlıklar

119 Finansal Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)

D. FİNANSAL YATIRIMLAR

Finansal Yatırımlar; uzun vadeli amaçlarla satın alınan Finansal Varlıklardır. Hisse senedi, devlet tahvili, özel sektör tahvili vb. gibi finansal varlıklara yapılan yatırımlar, Finansal Yatırımlar olarak isimlendirilir (Karabıyık ve Anbar, 2010: 2).

Finansal Yatırımlar, Yeni Hesap Planı Taslağında aşağıdaki Hesap Grubu ile gösterilmiştir(<http://www.gemlikmuhasabe.com>);

22 Finansal Yatırımlar

220 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan Finansal Yatırımlar

221 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Özkaynaklara Yansıtılan Finansal Yatırımlar

- 222 İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar
- 223 Maliyetle Ölçülen Önemli Etki Taşımayan Yatırımlar
- 224 Önemli Etki Taşıyan İştirakler
- 225 İş Ortaklıkları (Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar)
- 226 Bağlı Ortaklıklar
- 227 Türev Finansal Varlıklar
- 228 Finansal Yatırımlar Sermaye Taahhütleri (-)
- 229 Finansal Yatırımlar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)

II. FİNANSAL YATIRIMLAR'IN TMS-TFRS VE YENİ HESAP PLANI TASLAĞI KAPSAMINDA MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Bu grupta işletmenin yapmış olduğu uzun vadeli yatırımlar yer alır. Başka şirketlere ortak olmak üzere edinilen sermaye payları ortak olunan sermaye payları oranına göre veya kontrol gücünün işletmede olup olmamasına göre önemli etki taşıyan iştirakler, bağlı ortaklıklar veya iş ortaklıkları olarak bu grupta açılan hesaplarda izlenir. Ayrıca %20'nin altındaki iştirak payları da gerçeğe uygun değerle değerlendirilen finansal varlıklar olarak veya gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülememesi durumunda maliyet değeriyle değerlendirilen finansal varlıklar olarak ayrı hesaplarda izlenir. Borçlanma aracı niteliğini taşıyan tahvil bono gibi menkul kıymetlerin vadeleri bir yıldan uzun olanlar itfa edilmiş maliyetle ölçülen finansal varlıklar adıyla bu grupta açılan hesaplarda izlenir.

Gerçeğe uygun değerle ölçülen finansal varlıklar; dönem içinde ortaya çıkan gerçeğe uygun değer değişikliklerinin kâr veya zarar hesaplarında ya da özkaynak hesaplarında izlenme tercihlerine göre iki ayrı hesapta muhasebeleştirilir. Bu tutarlar hiçbir surette sonuç hesaplarına aktarılamazlar, sermayeye ilave edilebilirler.

A. 220 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KÂR VEYA ZARARA YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR

Borsada kote olan ve gerçeğe uygun değeri kolayca hesaplanabilen uzun vadeli yatırımlardan gerçeğe uygun değerle ölçülen ve gerçeğe uygun değer farkları kâr veya zarara kaydedilen finansal varlıkların izlendiği hesaptır.

Ortaklık payı %20'nin altındaki önemli etki taşımayan iştirak paylarından, gerçeğe uygun değerle ölçülen ve muhasebe standartlarına göre değer değişikliklerinin kâr zararda izlenmesi söz konusu olanlar bu hesapta izlenir.

İşleyişi: Bu hesap; ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değerleri ile kaydedilen ve/veya sonraki ölçümlerde gerçeğe uygun değer farkları kâr veya zarara yansıtılacak on iki aydan uzun vadeli finansal varlıkların izlenmesinde kullanılır.

Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan varlık olarak nitelendirilen uzun vadeli finansal varlıkların edinilmesinde bu hesaba borç, ilgili finansal varlıkların elden çıkarılmasında veya uzun vadeli elde tutulma amacından vazgeçilmesi durumunda ise bu hesaba alacak kaydedilir. Dönemler itibarıyla finansal varlıklarda meydana gelen gerçeğe uygun değer artışları; bu hesaba borç, “647 Gerçeğe Uygun Değer Artış Kârları” hesabına alacak kaydedilir. Finansal varlıkların gerçeğe uygun değerindeki azalışlar ise bu hesaba alacak, “657 Gerçeğe Uygun Değer Azalış Zararları” hesabına borç kaydedilir.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 10.04.2014’te, C şirketinin %19 hissesini oluşturan 90.000 TL’lik hisse senedini uzun vadeli amaçla satın almıştır. Bu hisselerin gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılmaktadır.

2. Dönem sonunda hisselerin değerinin;

a) 100.000 TL,

b) 80.000 TL,

Olması durumlarına göre, yevmiye defteri kayıtları aşağıdaki gibidir:

10.04.2014		Borç	Alacak
1	220 Gerç. U. Değ. F. Kâr-Zar. Y. Fins. Yat.	90.000	90.000
	100 Kasa		

31.12.2014		Borç	Alacak
2	220 Gerç. U. Değ. F. Kâr-Zar. Y. Fins. Yat.	10.000	10.000
	647 Gerç. Uyg. Değer Artış Kârl.		

31.12.2014		Borç	Alacak
2	657 Gerçeğe Uygun Değer Azalış Zararları	10.000	10.000
	220 Gerç. U. Değ. F. Kâr-Zar. Y. F. Yat.		

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 19.02.2014'te, B şirketinin %13 hissesini oluşturan 50.000 TL'lik hisse senedini uzun vadeli amaçla satın almıştır. Bu hisselerin gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılmaktadır.

2. Dönem sonunda hisseler 10.000 TL değer kazanmıştır.

Yevmiye defteri kayıtları:

19.02.2014		Borç	Alacak
1	220 Gerç. U. Değ. F. Kâr-Zar. Y. F. Yat. 100 Kasa	50.000	50.000

31.12.2014		Borç	Alacak
2	220 Gerç. U. Değ. F. Kâr-Zar. Y. Fins. Yat. 647 Gerç. Uyg. Değer Artış Kârl.	10.000	10.000

B. 221 GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI ÖZKAYNAKLARA YANSITILAN FİNANSAL YATIRIMLAR

Bu hesap; Türkiye Muhasebe Standartlarında gerçeğe uygun değerle ölçülüp gerçeğe uygun değer değişiklikleri sonuç hesapları yerine özkaynaklarda izlenmesi tercih edilen, on iki ay içinde elden çıkartılması beklenmeyen uzun vadeli finansal varlıkların izlenmesinde kullanılır. Alım satım amacıyla elde tutulmayan özkaynağa dayalı bir finansal araca yapılan yatırımın gerçeğe uygun değerinde sonraki tarihlerde meydana gelecek değişikliklerin diğer kapsamlı gelirden sunulması konusunda, işletmeler bir tercihte bulunabilir. Bu tercihi seçenler daha sonra bu uygulamadan dönemezler. Bu amaçla diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen gerçeğe uygun değer artışları hiçbir zaman kâr veya zarara devredilemez. Bu farklar sermayeye ilave edilebilir. Gerçeğe uygun değer değişikliklerinin diğer kapsamlı gelir olarak özkaynaklara kaydedilmesi tercihinde bulunulması durumunda, söz konusu yatırımdan elde edilen temettüleri işletmenin bu temettüleri tahsil etme hakkının ortaya çıktığı tarih itibarıyla kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

Türev finansal araçlar bu hesapta değil, türev ürünler için açılan özel hesapta izlenir.

İşleyişi: Yukarıdaki tanım kapsamında yer alan özkaynağa dayalı finansal varlıkların edinilmesinde, gerçeğe uygun değerinde artış meydana geldiğinde bu hesaba borç, ilgili finansal varlıkların elden çıkarılmasında veya gerçeğe uygun

değerlerinde azalma meydana geldiğinde veya vadesi on iki ayın altına düştüğü için dönen varlıklara aktarıldığında ise alacak kaydedilir. Bu hesapta izlenen finansal varlıkların gerçeğe uygun değer değişiklikleri kâr veya zarara değil diğer kapsamlı gelir unsuru olarak özkaynak grubunda açılan “553 Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları” hesabında izlenir.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 11.06.2014’te, 80.000 TL’lik özkaynağa dayalı finansal varlığı uzun vadeli amaçla satın almıştır.
2. Dönem sonunda bu finansal varlıklar, 10.000 TL değer kazanmıştır.

Yevmiye defteri kayıtları:

11.06.2014		Borç	Alacak
1	221 Gerç. Uyg. D. Farkı Özk. Yans. F. Yat. 100 Kasa	80.000	80.000

31.12.2014		Borç	Alacak
2	221 Gerç. Uyg. D. Farkı Özk. Yans. F. Yat. 553 Özk. D. F. Araç. G. Uyg. D. Fark.	10.000	10.000

C. 222 İTFA EDİLMİŞ MALİYETLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL YATIRIMLAR

Bu hesap itfa edilmiş maliyetle ölçülen uzun vadeli finansal varlıkların izlenmesinde kullanılır.

İtfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülen ve finansal riskten korunma ilişkisinin bir parçası olmayan bir finansal varlıktan kaynaklanan kazanç veya kayıplar, ilgili finansal varlığın finansal durum tablosu dışı bırakılması, değer düşüklüğüne uğraması veya yeniden sınıflandırılması durumunda ve itfa süreci boyunca kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

Bu hesapta menkul kıymetler etkin faiz oranı kullanılarak itfa edilmiş maliyet tutarları ile gösterilir. Eğer itfa edilmiş maliyet tutarları ile kaydedilmiş varlıklarda değer düşüklüğü olduğuna ilişkin bir gösterge varsa muhtemel zarar hesap edilerek bu tutar için karşılık ayrılır.

İşleyişi:Etkin faiz oranı ile itfa (iskonto) edilmiş maliyetle izlenen finansal varlıkların edinilmesinde bu hesaba borç kaydedilir. İlgili finansal varlıkların elden çıkarılmasında veya vadesi on iki ayın altına düşmesi nedeniyle dönen varlık grubuna aktarımında ise hesaba alacak kaydedilir. Bu grupta sınıflandırılan finansal

varlıkların yapılan ölçümlerinde, bu finansal varlıkların kayıtlı değerleri ile itfa (iskonto) edilmiş maliyet değeri arasında ortaya çıkan fark bu hesaba borç, “661 Finansal Varlıklar Faiz Gelirleri” hesabına alacak kaydedilir. Eğer iskonto edilmiş tutarları ile kaydedilmiş varlıklarda, değer düşüklüğü olduğuna ilişkin bir gösterge varsa zarar hesap edilerek bu tutar için karşılık ayrılır.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 10.02.2014’te, 40.000 TL’lik etkin faiz oranı ile itfa (iskonto) edilmiş maliyetle izlenen finansal varlık satın almıştır.
2. Dönem sonunda, bu finansal varlıkların kayıtlı değerleri ile itfa (iskonto) edilmiş maliyet değeri arasında ortaya çıkan fark 5.000 TL olarak hesaplanmıştır.

Yevmiye defteri kayıtları:

	10.02.2014	Borç	Alacak
1	222 İtfa Ed. Maliyetle Ölç. Fins. Yatırımlar 100 Kasa	40.000	40.000

	31.12.2014	Borç	Alacak
2	222 İtfa Ed. Maliyetle Ölç. Fins. Yatırımlar 661 Finansal Varl. Faiz Gelirleri	5.000	5.000

D. 223 MALİYETLE ÖLÇÜLEN ÖNEMLİ ETKİ TAŞIMAYAN YATIRIMLAR

Bu hesap; maliyet bedeliyle ölçülen menkul kıymet niteliğindeki on iki aydan uzun süreli finansal varlıkların izlenmesinde kullanılır. Gerçeğe uygun değeri kolayca ve güvenilir şekilde ölçülemeyen %20’nin altındaki ortaklık payları veya hisse senetleri ile diğer menkul kıymetler maliyet değeri ile bu hesapta izlenir. %20’nin üzerindeki ortaklık payları, bu hesapta değil önemli etkiye sahip iştirakler hesabında izlenir.

İşleyişi: Menkul kıymet edinildiğinde alış fiyatına alış giderleri de dâhil edilerek maliyet bedeliyle bu hesaba borç, menkul kıymetin herhangi bir nedenle elden çıkarılmasında ise alacak kaydedilir. Hesap borç kalanı verir ve bu kalan işletmenin sahip olduğu menkul kıymetlerin maliyet bedeli üzerinden tutarını gösterir. Finansal varlıklarda, değer düşüklüğü olduğuna ilişkin bir gösterge varsa zarar hesap edilerek bu tutar için karşılık ayrılır.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 12.03.2014'te, 30.000 TL'lik uzun vadeli, maliyet bedeliyle ölçülen menkul kıymet satın almıştır.
2. Dönem sonunda bu menkul kıymetlerin 2015 yılında satılmasına karar verilmiştir.
3. Dönem sonunda, menkul kıymetlerin değerinde 1.000 TL'lik değer düşüklüğü tespit edilmiştir.

Yevmiye defteri kayıtları:

	12.03.2014	Borç	Alacak
1	223 Maliyetle Ölç. Ön. Etki Taşımayan Yat. 100 Kasa	30.000	30.000

	31.12.2014	Borç	Alacak
2	113 Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar 223 M. Ölç. Ön. Etki Taşımayan Yat.	30.000	30.000

	31.12.2014	Borç	Alacak
3	654 Karşılık Giderleri 119 Fins. Varl. Değer Düş. Karş.	1.000	1.000

E. 224 ÖNEMLİ ETKİ TAŞIYAN İŞTİRAKLER

İşletmenin, doğrudan veya dolaylı olarak yatırım yapılan işletmede finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesine katılma gücünü ve bu politikaları tek başına ya da bir başka taraf ile ortak kontrol etme gücünü (önemli etkinlik) elde etmek üzere edindiği hisse senetleri veya ortaklık paylarının izlendiği hesaptır. İştirak edilen ortaklıklarda önemli etkinlikten bahsedebilmek için doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin bağlı ortaklıkları vasıtasıyla) yatırım yapılan işletmenin oy hakkının %20 ya da daha fazlasını elinde bulundurması gerekir. Önemli etkiye sahip olunan iştirakler, Türkiye Muhasebe Standartlarında düzenlenen değerleme ölçülerine göre; gerçeğe uygun değerle ya da değer düşüklüğü düşülmüş maliyet değeriyle ölçülür(konsolide tabloların düzenlenmesinde özkaynak yöntemi de uygulanır). Bu hesabın alt hesaplarında iştiraklerin değerleme ölçülerine göre uygun alt hesaplar açılır.

İşleyişi: İştirak için sermaye taahhüdünde bulunulduğunda veya hisse senedi edinildiğinde, maliyet tutarıyla hesaba borç kaydedilir. İştirak paylarının elden çıkarılmasında, satış amaçlı elde tutulan duran varlık sınıfına dâhil olduğunda hesaba alacak kaydedilir. Gerçeğe uygun değerle değerlendirilen iştiraklerin gerçeğe uygun değer artışları bu hesabın borcuna azalışları ise alacağına kaydedilir.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 10.02.2014'te, C şirketinin %23 hissesini oluşturan 60.000 TL'lik hisse senedini uzun vadeli amaçla satın almıştır.
2. Dönem sonunda hisseler 10.000 TL değer kazanmıştır.
3. İşletme, bu hisse senetlerini 13.03.2015'te, 80.000 TL'ye satmıştır.

Yevmiye defteri kayıtları:

	10.02.2014	Borç	Alacak
1	224 Önemli Etki Taşıyan İştirakler 100 Kasa	60.000	60.000

	31.12.2014	Borç	Alacak
2	224 Önemli Etki Taşıyan İştirakler 647 Gerç. Uyg. Değer Artış Kârları	10.000	10.000

	13.03.2015	Borç	Alacak
3	100 Kasa 224 Önemli Etki Taşıyan İştirakler 647 Gerç. Uyg. Değ. Artış Kârları	80.000	70.000 10.000

F. 225 İŞ ORTAKLIKLARI (BİRLİKTE KONTROL EDİLEN ORTAKLIKLAR)

Birlikte iş yapmak üzere oluşturulan girişimlerdeki sermaye paylarının izlendiği hesaptır. Müşterek kontrol gücünü içeren iş ortaklığı sözleşmeleri bu hesapta izlenir. Muhasebe standartlarına göre iş ortaklıkları; değer düşüklüğü düşülmüş maliyet bedeliyle ya da gerçeğe uygun değerle ölçülür.

İşleyişi: İş ortaklığı için sermaye taahhüdünde bulunulduğunda veya hisse senedi edinildiğinde hesaba borç, ortaklık paylarının elden çıkarılmasında veya satış amaçlı elde tutulan duran varlık sınıfına aktarıldığında alacak kaydedilir.

Gerçeğe uygun değer ile ölçümlemede, gerçeğe uygun değerdeki artışlar, hesaba borç kaydedilir. İştirak paylarının elden çıkarılmasında, satış amaçlı elde tutulan duran varlık sınıfına aktarımında, hesaba alacak kaydedilir.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 03.02.2014'te, iş ortaklığı amaçlı olarak, D şirketi'nin 90.000 TL'lik hisse senedini satın almıştır.
2. Dönem sonunda hisseler 20.000 TL değer kazanmıştır.

Yevmiye defteri kayıtları:

03.02.2014		Borç	Alacak
1	225 İş Ortaklıkları	10.000	
	100 Kasa		10.000

31.12.2014		Borç	Alacak
2	225 İş Ortaklıkları	20.000	
	647 Gerç. Uyg. Değer Artış Kârl.		20.000

G. 226 BAĞLI ORTAKLIKLAR

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak %50 oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu, işletme tarafından kontrol edilen, işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüne sahip olduğu yatırımlarının sermaye paylarının izlendiği hesaptır. Bağlı ortaklık, ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletmedir. Kontrol, bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüdür. Bireysel tablolarda, bu hesap değer düşüklüğü düşülmüş maliyet bedeliyle ya da gerçeğe uygun değeriyle ölçülür.

İşleyişi:Bağlı ortaklık için sermaye taahhüdünde bulunulduğunda veya hisse senedi edinildiğinde hesaba borç, ortaklık paylarının elden çıkarılmasında veya satış amaçlı elde tutulan duran varlık sınıfına aktarıldığında alacak kaydedilir.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 08.02.2014'te, D şirketi'nin %57 hisse senedini oluşturan, 130.000 TL'lik hisse senedini satın almıştır.
3. İşletme, bu hisse senetlerini 10.03.2015'te, 140.000 TL'ye satmıştır.

Yevmiye defteri kayıtları:

08.02.2014		Borç	Alacak
1	226 Bağlı Ortaklıklar 100 Kasa	130.000	130.000

10.03.2015		Borç	Alacak
2	100 Kasa 226 Bağlı Ortaklıklar 645 Fins. Varl. Satış Kârları	140.000	130.000 10.000

H. 227 TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR

Bu hesap; alım-satım amaçlı veya finansal riskten korunma amacıyla, on iki aydan daha uzun süreli elde bulundurmaya niyetiyle yapılan türev sözleşmelerin izlenmesinde kullanılır. İşletmelerin türev ürün sözleşmesi edinmesinde başlangıç maliyetinin sıfır olması durumunda, bu hesaba herhangi bir kayıt yapılmaz doğrudan bilanço dışı bilgi hesaplarında izlenir. Bilanço dışı hesaplarda izlenen türev finansal araçların ilgili Türkiye Muhasebe Standardı hükümleri çerçevesinde değerlemeye tabi tutulmasından doğan ve varlık oluşturan farklar bu hesaba alınır. Bu hesaba kaydedilen değerlendirme farkları, ilgili Türkiye Muhasebe Standardı hükümleri çerçevesinde ilgisine göre ilgili gelir veya özkaynak hesabı ile ilişkilendirilir. Türev sözleşmelerinin edinilmesinde başlangıç teminatı veya prim yatırılması gereken türev ürünlerde (vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde olduğu gibi) yatırılan teminatlar ve primler de bu hesapta izlenir.

İşleyişi: Türev sözleşmeler ile edinilen türev finansal varlıklar bu hesabın borcuna, bu sözleşmelerin sona ermesi ve elden çıkarılmasında veya vadenin on iki aya inmesi nedeniyle dönen varlıklara aktarımında ise bu hesabın alacağına kaydedilir. Türev ürünlerin edinilmesinde yatırılan başlangıç teminatları ve ödenen primler de bu hesabın borcuna kaydedilir. Türev finansal araçlarda meydana gelen gerçeğe uygun değer artışları bu hesabın borcuna, türev finansal varlıkların işletme tarafından edinilme amaçlarına göre ilgili hesapların ("648 Türev Finansal Araç Kârları", "667 Finansman Faaliyetiyle İlgili Türev Finansal Araç Kârları" ya da "562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları", "527 Türev Araçlar Değerleme Farkları" hesaplarının) alacağına kaydedilir. Türev finansal araçlarda meydana gelen gerçeğe uygun değer azalışları ise, bu hesabın alacağına, türev finansal varlıkların işletme tarafından edinilme amaçlarına göre ilgili hesapların

(“658 Türev Finansal Araç Zararları”, “677 Finansman Faaliyetiyle İlgili Türev Finansal Araç Zararları” ya da “562 Türev Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları” hesaplarının) borcuna kaydedilir.

Örnek: D işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme 02.03.2013'te uzun vadeli yatırım amaçlı olarak 18 ay vadeli 10.000 TL'lik, “Türev Finansal Varlık” satın almıştır.
2. Bu varlık için ayrıca 2.000 TL başlangıç teminatı ve 1.000 TL prim ödenmiştir.
3. Bu finansal varlığın;
 - a) Kâr amaçlı alındığı,
 - b) Finansman faaliyetiyle ilişkili olarak alındığı,
 - c) Diğer amaçlarla alındığı,

Varsayımlarına göre 30.09.2013'te 1.000 TL gerçeğe uygun **değer artışı** meydana geldiğini varsayarak, gerekli yevmiye defteri kayıtları yapınız.

4. Finansal varlığın 14.08.2014'te;
 - a) 2.000 TL kâr edilerek,
 - b) 500 TL zarar edilerek,

Satıldığını varsayarak gerekli yevmiye defteri kayıtları yapınız.

5. Bu finansal varlığın gerçeğe uygun değerinde 30.09.2013'te 1.000 TL **değer azalışı** meydana geldiğini varsayarak;
 - a) Kâr amaçlı alındığı,
 - b) Finansman faaliyetiyle ilişkili olarak alındığı,
 - c) Diğer amaçlarla alındığı,

Varsayımlarına göre, yevmiye defteri kayıtları:

Türev Finansal Varlık, önce nazım hesaplara kaydedilir.

	02.03.2013	Borç	Alacak
1	930 Türev F. Varlık Sözleşm. Alacaklar 931 Türev F. Varl. Sözl. Borçlar	10.000	10.000

	02.03.2013	Borç	Alacak
2	227 Türev Finansal Varlıklar 100 Kasa	3.000	3.000

Değer artışı durumu;

		30.09.2013	Borç	Alacak
3		227 Türev Finansal Varlıklar	1.000	
a		648 Türev Fins. Araç Kârları		1.000

		30.09.2013	Borç	Alacak
3		227 Türev Finansal Varlıklar	1.000	
b		667 Fns. F. İlg. Türev Fns. Araç Kârl.		1.000

		30.09.2013	Borç	Alacak
3		227 Türev Finansal Varlıklar	1.000	
c		562 Türev F. A. G. Uyg. Değ. Farkl.		1.000

Dönem sonu kaydı;

		31.12.2013	Borç	Alacak
		116 Türev Finansal Varlıklar	4.000	
		227 Türev Finansal Varlıklar		4.000

		14.08.2014	Borç	Alacak
4		100 Kasa	6.000	
a		116 Türev Finansal Varlıklar		4.000
		648 Türev Finansal Araç Kârları		2.000
		Veya(667 Fins. F. İlg. Türev Fns. Ar. Kârl.)		

		14.08.2014	Borç	Alacak
4		100 Kasa	3.500	
b		658 Türev Finansal Araç Zararları	500	
		Veya(677 Fn. Faal. İlg. Türev F. Ar. Zararl.)		
		116 Türev Finansal Varlıklar		4.000

Nazım hesapların kapatılması kaydı:

14.08.2014		Borç	Alacak
4	931 Türev F. Varlık Sözleşme. Borçlar	10.000	
c	930 Türev F. Varlık Söz. Al.		10.000

Değer azalışı durumu;

30.09.2013		Borç	Alacak
5	658 Türev Finansal Araç Zararları	1.000	
a	227 Türev Finansal Varlıklar		1.000

30.09.2013		Borç	Alacak
5	677 Fns. Faal. İlg. Türev Fns. Araç Zararları	1.000	
b	227 Türev Finansal Varlıklar		1.000

30.09.2013		Borç	Alacak
5	562 Türev Fins. A. Gerç. Uyg. Değ. Farkl.	1.000	
c	227 Türev Finansal Varlıklar		1.000

Dönem sonu kaydı;

31.12.2013		Borç	Alacak
	116 Türev Finansal Varlıklar	2.000	
	227 Türev Finansal Varlıklar		2.000

I. 228 FİNANSAL YATIRIMLAR SERMAYE TAAHHÜTLERİ (-)

Finansal yatırımlar grubunda yer alan ortaklıklarla (bağlı ortaklık, iştirakler, iş ortaklıkları gibi) ilgili sermaye taahhütlerinin izlendiği hesaptır.

İşleyişi:Başka şirketlere ortak olmak için yatırım yapmak üzere, sermaye taahhüdünde bulunulduğunda ilgili finansal yatırım hesabına borç kaydedilirken bu hesaba alacak kaydedilir. Taahhüt yerine getirildikçe de hesaba borç kaydedilir.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme, 10.10.2014'te, bir iştirak için 30.000 TL'lik sermaye taahhüdünde bulunmuştur.
2. İşletme, bu taahhüdünü 20.11.2014'te nakit olarak ödeyerek yerine getirmiştir.

Yevmiye defteri kayıtları:

10.10.2014		Borç	Alacak
1	224 Önemli Etki Taşıyan İştirakler 228 Fins. Yat. Sermaye Taahhütleri	30.000	30.000

20.11.2014		Borç	Alacak
2	228 Fins. Yatırım. Sermaye Taahhütleri 100 Kasa	30.000	30.000

İ. 229 FİNANSAL YATIRIMLAR DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIKLARI (-)

Türkiye Muhasebe Standartları kapsamında; itfa edilen maliyetle ölçülen finansal varlıklarda, maliyet bedeli ile izlenen finansal varlıklarda, bağlı ortaklıklarda, önemli etkiye sahip iştiraklerde ve iş ortaklıklarında meydana gelen değer düşüklüklerinin izlenmesinde kullanılan hesaptır.

İşleyişi: Türkiye Muhasebe Standartlarına göre, finansal yatırımlarda meydana gelen değer düşüklükleri bu hesabın alacağına, sonuç hesaplarında yer alan "654 Karşılık Giderleri" hesabına borç kaydedilir. Kendisine karşılık ayrılmış olan finansal varlık elden çıkarıldığında veya tahmin olunan zararın kısmen ya da tamamen gerçekleşmemesi halinde bu hesaba borç kaydedilir. Hesaptaki karşılık tutarı aynı muhasebe döneminde ayrılmış ve tahmin olunan zararın gerçekleşmeme durumu aynı dönemde ortaya çıkmış ise; "654 Karşılık Giderleri" hesabına alacak kaydedilerek daha önce gider kaydedilen tutar iptal edilir. Önceki dönemlerde ayrılan karşılık tutarlarına bağlı olarak finansal varlıklarda değer artışlarının olması durumunda ise iptal edilen karşılık tutarları, "644 Konusu Kalmayan Karşılıklar" hesabı alacağına devredilerek bu hesap kapatılır.

Örnek: X işletmesine ait işlemler aşağıdaki gibidir:

1. İşletme 03.02.2014'te 130.000 TL'ye C şirketinin %60 hisse senedini yatırım amacıyla satın almıştır.
2. Bu hisse senetlerinde, 05.06.2014'te 10.000 TL'lik değer düşüklüğü tespit edilmiş ve karşılık ayrılmıştır.

Yevmiye Defteri kayıtları:

03.02.2014		Borç	Alacak
1	226 Bağlı Ortaklıklar 100 Kasa	130.000	130.000

05.06.2014		Borç	Alacak
2	654 Karşılık Giderleri 229 Finansal Yat. Değ. Düş. Karş.	10.000	10.000

SONUÇ

Yeni Türk Ticaret Kanunu ile muhasebe kayıtlarının tutulması ve finansal tabloların düzenlenmesi, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Uluslararası Muhasebe Standartları'nın Türkiye'deki karşılıkları olan, Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) esas alınarak yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, belirtilen standartlar doğrultusunda finansal yatırımların muhasebeleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Çalışmada, uzun vadeli amaçlarla satın alınan finansal varlıklar ile ilgili muhasebe uygulamaları Yeni Hesap Planı Taslağı kapsamında öneri olarak yapılmıştır. Bu uygulamalar yardımıyla uzun vadeli amaçlarla satın alınan finansal varlıkların, muhasebe kayıtlarının nasıl yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Uzun vadeli amaçlarla satın alınan Finansal Varlıklar muhasebeleştirilirken, Tekdüzen Hesap Planında yer alan Mali Duran Varlıklar hesap grubunda yer alan hesaplar yerine, Yeni Hesap Planı Taslağı kapsamında yer alan Finansal Yatırımlar hesap grubuna ait hesaplar kullanılmıştır. Bunun temel nedeni, Yeni Hesap Planında Finansal Yatırımlar'ın TMS-TFRS'ler ile öngörülen, gerçeğe uygun değer farkının kâr veya zarara yada Özkaynaklara yansıtılmasına göre ayırımının yapılmış olması ve itfa edilmiş maliyetle ölçülen veya maliyetle ölçülen finansal yatırımlar olarak fonksiyonel bir ayırım yapılmasıdır. Bunlara ilaveten, Türev Finansal Varlıklar, ayrı bir hesap olarak gösterilmiştir.

Ülkemizde, 2013 yılından itibaren TMS-TFRS'lere uygun olarak muhasebe kayıtlarının yapılması ve finansal tabloların düzenlenmesi zorunluluğu, uygulamada bir takım uyum sorunlarının yaşanmasına yol açmıştır. Yeni bir hesap planının henüz resmen uygulamaya konulmaması, muhasebe uygulamalarının TMS-TFRS'lere uygun düzenlenmesi açısından bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada TMS-TFRS'lere daha uygun olduğu düşünülen Yeni Hesap Planı Taslağı ile öngörülen hesaplar kullanılmıştır. Ülkemizde yeni Türk Ticaret Kanunu'na dayalı olarak TMS-TFRS'lere dayalı yeni Hesap Planı'na bir an

önce geçilmesi, hem muhasebe kayıtlarındaki karmaşayı giderecek hem de finansal tabloların TFRS'ye daha uygun düzenlenmesini sağlayacaktır. Yeni hesap planı, türev finansal varlıklar vb. gibi güncel finansal varlıkların hesap planında ayrı hesaplar olarak yer almasına olanak tanıdığından, daha fonksiyonel ve TMS-TFRS'ye daha uygundur. Bu nedenle hesap planının da güncellenmesi, günümüzün küresel ve ulusal şartlarına daha uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Ahmet ve Cihan TANRIÖVEN, (2007), Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi, Gazi Kitabevi, 3. Baskı, Ankara.
- ARNOLD, Glen (1998), Corporate Financial Management, Financial Times Professional Limited, England.
- BERK, Niyazi (2010), Finansal Yönetim, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- BREALEY, Richard A; Stewart C.MYERS and Alan J.MARKUS (2007), İşletme Finansının Temelleri, Çevirenler; Ünal BOZKURT, Türkân ARIKAN ve Hatice DOĞUKANLI, LiteratürYayıncılık, 5. Basım, İstanbul.
- ERCAN, Metin Kâmil ve Ünsal BAN (2005), Finansal Yönetim, Gazi Kitabevi, 2. Baskı, Ankara.
- KARABIYIK, Lale ve Adem ANBAR (2010), Sermaye Piyasası ve Yatırım Analizi, EkinYayınevi, Bursa.
- KEOWN, Arthur J.; John D. MARTİN; J. William PETTY ve David F. Jr. SCOTT (2002), Financial Management, Principles and Applications, 9. Edition, New Jersey.
- KUTLU, Hüseyin Ali (2011), Tekdüzen Genel Muhasebe, Nobel Yayınevi, 2. Basım, Ankara.
- OKKA, Osman (2009), Finansal Yönetim, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Muharrem (1999), Finansal Yönetim, Türkmen Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul.
- POYRAZ, Erkan (2008), Finansal Yönetim, Ekin Yayınevi, Bursa.
- SAMUELS, J.M.; F.M.WİLKES ve R.E. BRAYSHAW(1991), Management of Company Finance, Chapman-Hall, London.
- SAYILGAN, Güven (2008), İşletme Finansmanı, Turhan Kitabevi, 3. Bası, Ankara.

- SEVİLENGÜL, Orhan (2011), Genel Muhasebe, Gazi Kitabevi, 16. Baskı, Ankara.
- Türkiye Muhasebe Standartları, http://www.kgk.gov.tr/content_list-208-Turkiye-muhasebestandartlari.html, Erişim tarihi: 05.01.2015.
- Türk Ticaret Kanunu (2011), Resmi Gazete, 14 Şubat 2011, Sayı:27846, Kanun No: 6102,Kabul Tarihi: 13.01.2011.
- TÜRKO, R. Metin (2002), Finansal Yönetim, Alfa Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul.
- 1 Seri No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (1992), Resmi Gazete, No: 21447(M), Tarih:26.12.1992.
- <http://www.gemlikmuhasebe.com>.,Hesap Planı Taslağı, Erişim Tarihi: 05.01.2015